

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.09.2002, sp. zn. 29 Odo 460/2001, ECLI:CZ:NS:2002:29.ODO.460.2001.1

Číslo: 80/2004

Právní věta: Rozhodnutí, kterým správce v působnosti valné hromady provádí rozhodnutí České národní banky o snížení základního jmění, lze přezkoumat podle § 183 obch. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 10.09.2002

Spisová značka: 29 Odo 460/2001

Číslo rozhodnutí: 80

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Akciová společnost

Předpisy: § 183 odst. 1 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 26 odst. 1 předpisu č. 21/1992Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Výrokem I. rozsudku ze dne 21. 12. 2000 potvrdil Vrchní soud v Olomouci výrok II. rozsudku Krájského obchodního soudu v Brně ze dne 30. 4. 1997, kterým tento soud zamítl žalobu na prohlášení neplatnosti rozhodnutí správce nucené správy – dále jen „správce“ – číslo 20/96 ze dne 10. 6. 1996 o změně stanov C. banky, a. s. v likvidaci (dále jen „společnost“), a rozhodnutí správce číslo 21/96 ze dne 11. 6. 1996, o zvýšení základního jmění společnosti. Výrokem II. změnil odvolací soud výrok I., kterým soud zamítl žalobu na prohlášení neplatnosti rozhodnutí správce číslo 7/96 o snížení základního jmění, provedeného na základě rozhodnutí České národní banky o snížení základního jmění ze dne 22. 4. 1996, vyznačením změn jmenovité hodnoty dosavadních akcií společnosti z původní hodnoty 250 000 Kč, provedené správcem dne 22. 4. 1996 snížením této hodnoty na 500 Kč, a výrok V., kterým soud prvního stupně nepřiznal společnosti náhradu nákladů řízení rozsudku soudu prvního stupně tak, že zamítl žalobu na prohlášení rozhodnutí správce číslo 7/96 ze dne 13. 5. 1996 k zajištění snížení základního jmění na základě rozhodnutí České národní banky o snížení základního jmění ze dne 22. 4. 1996, vyznačením změny jmenovité hodnoty akcií na dosavadních akciích a o stanovení lhůty k předložení akcií společnosti k provedení změny jmenovité hodnoty, za neplatné, a na určení neplatnosti vyznačení snížení jmenovité hodnoty akcií společnosti z hodnoty 250 000 Kč na hodnotu 500 Kč dnem 22. 4. 1996, provedeného na pěti akciích na jméno navrhovatele A, jedné akcii na jméno navrhovatele B, jedné akcii na jméno navrhovatele C, jakož i na všech ostatních akciích společnosti v počtu 1933 kusů, na které bylo rozvrženo základní jmění žalované ke dni 22. 4. 1996.

Přítom odvolací soud připustil usneseními ze dne 20. 6. 2000 a ze dne 21. 12. 2000, změny návrhu do podoby, o níž rozhodl ve výroku II.

Výrokem III. a IV. napadeného rozsudku rozhodl odvolací soud o nákladech řízení v obou stupních.

V odůvodnění svého rozsudku odvolací soud uvedl, že ze shodných tvrzení účastníků lze uzavřít, že všichni navrhovatelé jsou akcionáři společnosti a byli jimi i v době, kdy správce přijal napadaná rozhodnutí. Společnost byla v této době bankou podle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách. Podstatou sporu mezi účastníky je postavení správce v akciových společnostech a dále to, zda lze na základě návrhu akcionářů přezkoumávat rozhodnutí správce v řízení před soudem. Protože napadaná rozhodnutí učinil správce v prvním pololetí roku 1996, je nutno při posuzování věci vycházet ze zákona č. 21/1992 Sb. ve znění platném do 30. 6. 1996, tj. ve znění změn provedených zákonem č. 156/1994 Sb., č. 83/1995 Sb. a č. 84/1995 Sb. (dále též jen „zákon“).

Podle ustanovení § 26 odst. 1 zákona byla Česká národní banka mimo jiné oprávněna zavést nucenou správu a snížit základní jmění banky. Podle § 29 zákona se okamžikem doručení písemného vyhotovení rozhodnutí o zavedení nucené správy pozastavuje výkon funkce všech orgánů banky. Tímto okamžikem je rozhodnutí účinné vůči každému. Správce má postavení statutárního orgánu a on také svolává valnou hromadu a má právo se jí zúčastnit (§ 29 odst. 1 zákona). O věcech v působnosti valné hromady rozhoduje správce s výjimkou rozhodnutí o zrušení banky. Rozhodnutí o věcech v působnosti valné hromady činí s předchozím souhlasem České národní banky (§ 29 odst. 2 zákona).

„Nucený správce sice získal postavení statutárního orgánu a s výjimkou rozhodnutí o zrušení banky rozhodoval o věcech v působnosti valné hromady (s předchozím souhlasem České národní banky), avšak v bance nerozhodoval jako statutární orgán, ale jako autoritativním rozhodnutím České národní banky dosazený úředník (zaměstnanec České národní banky). Česká národní banka jakožto správní úřad (§ 1 odst. 3 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance) také odpovídá za výkon a průběh nucené správy“, uvedl odvolací soud v odůvodnění rozhodnutí. Odvolací soud se tím ztotožnil se závěry obsaženými v usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 1. 1998, sp. zn. [IV. ÚS 324/97](#) (uveřejněného ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 10, ročník 1998 - I. díl. str. 363), ve kterém Ústavní soud konstatuje, že „činnost správce je nutno považovat s ohledem na postavení České národní banky jako správního úřadu (§ 1 odst. 3 zákona č. 6/1993 Sb.) za delegovaný výkon státní správy, prováděný fyzickou osobou na základě zákona, o čemž svědčí skutečnost, že správce musí být zaměstnancem České národní banky (§ 28 zákona) nebo že o věcech v působnosti valné hromady činí rozhodnutí s předchozím souhlasem České národní banky“. Podle názoru odvolacího soudu proto nelze rozhodnutí správce ve věcech v působnosti valné hromady ztotožňovat s rozhodnutími valné hromady a nelze se tedy domáhat u soudu prohlášení rozhodnutí správce za neplatné žalobou podle ustanovení § 183 obch. zák. ani podle ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř.

Rozhodnutí České národní banky ze dne 22. 4. 1996 o snížení základního jmění je adresováno společnosti a správce pouze zajišťuje jeho realizaci, stejně jako výzvou akcionářům k předložení akcií. Odvolací soud uzavřel, že není-li oprávněn přezkoumávat rozhodnutí České národní banky, není oprávněn přezkoumávat ani zákonnost postupu správce při zajištění realizace tohoto postupu, neboť správce zde vystupuje jako zaměstnanec České národní banky, který je povinen řídit se jejími pokyny. Protože rozhodování, opatření a úkony správce jsou rozhodováním a postupem správního úřadu, nelze v tomto řízení přezkoumávat ani správnost postupu správce při vyznačení změn jmenovité hodnoty listinných akcií.

Dále „shodně se soudem prvního stupně odvolací soud konstatuje, že došlo k částečnému zrušení rozhodnutí správce č. 20/96 a úplnému zrušení jeho rozhodnutí č. 21/96. Ani tato rozhodnutí nemůže soud v tomto řízení přezkoumávat.“

O žádosti odvolatelů, aby připustil dovolání, odvolací soud nerozhodl.

Proti výrokům, kterými odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně, podali navrhovatelé A až C v otevřené lhůtě dovolání, v němž dovozují, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř.

Dovolatelé namítají, že ze zákona nelze dovodit závěr, že správce, byť byl jmenován Českou národní bankou a byl jejím zaměstnancem, byl oprávněn při rozhodování o věcech v působnosti valné hromady akciové společnosti přijímat rozhodnutí, která jsou vyloučena z přezkumné činnosti soudu na základě žaloby akcionáře. Banka je akciovou společností a její právní vztahy upravuje obchodní zákoník, proto správce musí při rozhodování v působnosti valné hromady respektovat také požadavky obchodního zákoníku. Správce je také povinen rozlišovat případy, kdy rozhoduje v působnosti statutárního orgánu, a případy, kdy rozhoduje v působnosti valné hromady. Jestliže správce rozhodoval o způsobu provedení snížení základního jmění a o stanovení lhůty pro předložení akcií k vyznačení nižší jmenovité hodnoty, rozhodoval v působnosti valné hromady a byl povinen podle § 187 odst. 2 obch. zák. v rozhodném znění, tj. ve znění před 1. 7. 1996, rozhodnout ve formě notářského zápisu a po předchozím souhlasu České národní banky podle § 29 odst. 2 zákona, což neučinil. Dovozejí, že sice jako akcionáři nemohli brojit proti rozhodnutí České národní banky o snížení základního jmění, proti rozhodnutí správce však takto brojit mohou, když jeho postup není výkonem státní správy. Pokud by postavení správce při rozhodování ve věcech působnosti valné hromady bylo jen postavením zaměstnance České národní banky, nepředepisoval by zákon pro takové rozhodování v § 26 odst. 2 předchozí souhlas České národní banky, což pro ostatní činnost správce nečiní. To platí i pro úkony směřující k vyznačení nižší jmenovité hodnoty na akcie, kdy měl správce postupovat podle ustanovení § 213 odst. 2 a § 216 odst. 2 obch. zák., jakož i podle § 29 odst. 1 zákona – správce však postupoval v rozporu s těmito ustanoveními, a proto se navrhovatelé mohou domáhat určení neplatnosti takového postupu. K usnesení Ústavního soudu, na kterém založil své rozhodnutí odvolací soud, dovolatelé uvedli, že jeho závěry nejsou pro projednávanou věc použitelné, neboť se týkají naprosto odlišné věci.

Navrhovatelé napadají i závěr, že vzhledem k tomu, že rozhodnutí a postupy správce jsou rozhodnutími a postupy správního úřadu, nelze přezkoumávat na základě žaloby akcionáře ani správnost jeho postupu při vyznačení změn jmenovité hodnoty listinných akcií. K tomu uvádějí, že soud prvního stupně zjistil, že změnu jmenovité hodnoty nevyznačil na listinné akcie správce, kterým byl Ing. A. V., ale pan M. a pan S., přičemž není zřejmé, kým byly tyto osoby k vyznačení změny pověřeny, ani jaký je jejich právní vztah ke správci či k České národní bance.

Rozhodnutí a postup správního úřadu se liší od rozhodnutí a postupu jiných subjektů tím, že jde o výkon moci osobami, které jsou k němu podle zákona pověřeny, a současně jde o výkon, který má formální znaky správního rozhodnutí. V případě jednání, které tyto znaky nemá, nelze rozpoznat, zda jde o rozhodnutí správního úřadu. V projednávané věci pak podle dovolatelů nelze na vyznačení jmenovité hodnoty akcií hledět jako na postup správního úřadu, když toto jednání žádné znaky činnosti správního úřadu nemělo. Přitom z postoje společnosti při jednání před odvolacím soudem vyplývá, že jednání osob, které vyznačily změnu jmenovité hodnoty akcií, považovala za své vlastní jednání, a proto také ona zavinila vady ve vyznačení změn.

Vzhledem k tomu, že práva majitele listinné akcie jsou spjata se zcela určitými listinnými akciemi, je sama skutečnost, že jmenovitá hodnota je na těchto akciích vyznačena osobami, které k jejímu vyznačení nebyly oprávněny, a navíc údaj o době, kdy mělo ke změně jmenovité hodnoty akcií dojít, uvedený na akciích, neodpovídá příslušnému údaji vztahujícímu se k výši a rozvržení základního jmění společnosti zapsaného v obchodním rejstříku, je právní postavení dovolatelů nejistým, a to vzhledem k nejistotě o totožnosti akcií v jejich majetku s akciemi, na něž je dle zápisu v obchodním rejstříku rozvrženo základní jmění společnosti. Dovolatelé tvrdí, že nelze připustit, aby byly v oběhu

akcie společnosti, na nichž je nesprávně vyznačeno snížení základního jmění žalované, a že odvolací soud se sice touto právní otázkou nezabýval přímo, ale z právního názoru, ke kterému dospěl, lze dovozovat, že tento stav lze připustit.

Dovolatelé rovněž vytýkají odvolacímu soudu, že poté, co dospěl k závěru, že rozhodnutí správce nelze přezkoumávat, se již nezabýval jejich námitkami o tom, že jeho rozhodnutí došlo k porušení zákona. Uvádějí, že se sice v tomto řízení nedomáhají prohlášení rozhodnutí České národní banky ze dne 22. 4. 1996 o snížení základního jmění společnosti za neplatné, že však nedostatky tohoto rozhodnutí způsobily vadný postup správce. Rozhodnutí správce č. 7/96 je co do svého obsahu rozhodnutím o způsobu snížení základního jmění a lhůtě k předložení akcií společnosti, kteréžto náležitosti v rozhodnutí České národní banky chyběly, ačkoliv je mělo obsahovat. Z tohoto hlediska je rozhodnutí České národní banky neúplné a nevykonatelné a jestliže je správce následně doplňoval, nebyl jeho postup v souladu s právními předpisy. Dovolatelé navrhují, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

Podle části dvanácté, hlavy první, bodu 17., zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001).

Dovolání je ve výroku, kterým odvolací soud zamítl návrh na určení neplatnosti vyznačení snížení jmenovité hodnoty akcií společnosti z hodnoty 250 000 Kč na hodnotu 500 Kč dnem 22. 4. 1996, provedeného na pěti akciích na jméno navrhovatele A, jedné akcii na jméno navrhovatele B, jedné akcii na jméno navrhovatele C, jakož i na všech ostatních akciích společnosti v počtu 1933 kusů, na které bylo rozvrženo základní jmění společnosti ke dni 22. 4. 1996, přípustné podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a), neboť v této části jde o rozhodnutí měnící rozsudek soudu prvního stupně v návaznosti na změnu návrhu.

Ve zbývajícím rozsahu je dovolání přípustné podle ustanovení § 239 odst. 2 o. s. ř., neboť v tomto rozsahu odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, byť potvrzující výrok formuloval v důsledku připuštěné změny návrhu jinak než soud prvního stupně. Jestliže odvolací soud nerozhodl o včas podané žádosti na připuštění dovolání, nastolil stejný právní stav, jako kdyby dovolání nepřipustil, a proto je namíste postup odvolacího soudu podle ustanovení § 239 odst. 2 o. s. ř.

N e j v y š š í s o u d rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Předpokladem přípustnosti dovolání podle § 239 odst. 2 o. s. ř. je závěr odvolacího soudu, že rozhodnutí odvolacího soudu nebo některá v něm řešená právní otázka mají po právní stránce zásadní význam. Přitom otázku, zda dovoláním napadené rozhodnutí má po právní stránce zásadní význam, řeší odvolací soud jako otázku předběžnou. Teprve kladným závěrem odvolacího soudu se stává dovolání přípustným.

O rozhodnutí odvolacího soudu, které má po právní stránce zásadní význam, jde, jestliže je v rozhodnutí řešena právní otázka významná nejen pro rozhodnutí v projednávané věci. Přitom musí jít o otázku, která dosud není řešena v rozhodovací praxi vyšších soudů (anebo v ní není řešena jednotně) a která není řešena ani v rozhodnutí nižšího soudu publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ani ve stanovisku Nejvyššího soudu, popřípadě o případ, kdy napadené rozhodnutí řeší určitou právní otázku v rozporu s publikovanou judikaturou. Za otázku zásadního

právního významu nelze považovat takovou otázku, která byla v napadeném rozhodnutí řešena v souladu s ustálenou soudní praxí. Kromě předpoklad včasného návrhu na vyslovení přípustnosti dovolání (který byl v dané věci naplněn) může být dovolání ve smyslu citovaného ustanovení přípustné jen tehdy, jde-li o řešení právní otázky (jiné otázky, zejména posouzení správnosti nebo úplnosti skutkových zjištění, přípustnost neumožňují) a jde-li zároveň o právní otázku zásadního významu. Zásadní právní význam odvolací soud shledává (a proto má dovolání za přípustné) v řešení otázky, zda lze přezkoumávat rozhodnutí správce, kterým provádí rozhodnutí České národní banky o snížení základního jmění banky podle § 26 odst. 1 zákona, k návrhu podle ustanovení § 183 obch. zák.

K posuzované právní otázce Nejvyšší soud především uzavřel, že jestliže Česká národní banka nerozhodne v rámci rozhodnutí o snížení základního jmění banky o postupu při tomto snížení a o dalších souvisejících otázkách, přísluší toto rozhodnutí správci v působnosti valné hromady.

Jak uzavřel Ústavní soud při posuzování aktivní legitimace akcionáře ve sporu o rozhodnutí, kterým správce rozhodoval podle ustanovení § 187 písm. j) obch. zák. (ve znění účinném v době rozhodování správce) o prodeji části podniku v usnesení ze dne 30. 1. 1998, sp. zn. [IV. ÚS 324/97](#), uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 10, ročník 1998 - I. díl. str. 363 (srov. též usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 11. 1997, sp. zn. [I. ÚS 161/97](#)), je činnost nuceného správce při výkonu působnosti valné hromady nutno považovat za delegovaný výkon státní správy, prováděný fyzickou osobou na základě zákona, o čemž svědčí mimo jiné to, že nucený správce musí být ex lege zaměstnancem České národní banky (§ 28 zákona) a že o věcech v působnosti valné hromady rozhoduje s předchozím souhlasem České národní banky (§ 29 odst. 2 zákona).

Z uvedeného závěru Ústavní soud dovodil, že akcionář není oprávněn napadat takové rozhodnutí nuceného správce ústavní stížností, neboť k podání takové stížnosti je oprávněna pouze osoba, která tvrdí, že pravomocným rozhodnutím ve správním řízení, jehož byla účastníkem, opatřením, nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci, bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou. Stěžovatelem tedy nemůže být osoba, která účastníkem řízení před orgánem veřejné moci nebyla, a to ani v případě, že se sama za účastníka řízení považuje a případně se rozhodnutím orgánu veřejné moci cítí dotčena.

Závěr Ústavního soudu však nelze podle názoru Nejvyššího soudu chápat tak, že rozhodnutí správce v působnosti valné hromady není možné napadat žalobou podle ustanovení § 183 obch. zák., ale tak, že jeho rozhodnutí nemůže napadat akcionář v řízení podle § 247 a násl. o. s. ř., a tedy ani stížností podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. Jiný výklad uvedeného závěru by totiž znamenal, že rozhodnutí správce v působnosti valné hromady je zcela nepřezkoumatelné.

Při právním posouzení, které zastává odvolací soud, by byla jedinou osobou, oprávněnou takové rozhodnutí správce napadat ve správním řízení, sama banka, v působnosti jejíž valné hromady správce rozhodoval. Protože však působnost statutárního orgánu, tj. orgánu, který je oprávněn návrh na přezkoumání podat, vykonává podle ustanovení § 29 odst. 1 zákona pouze správce, lze stěží očekávat, že ten bude jménem banky proti svému rozhodnutí brojit ve správním řízení. Nehledě na to, že orgánem přezkoumávajícím rozhodnutí správce ve správním řízení by byla Česká národní banka, která s rozhodnutím předem projevila zákonem předepsaný souhlas. Rovněž přezkum rozhodnutí správce podle ustanovení § 250l o. s. ř. by nepřipadal v úvahu, neboť žádný zákon přezkum nepravomocného rozhodnutí správce při výkonu působnosti valné hromady soudům nesvěřuje. Pro úplnost je třeba dodat, že rozhodnutí správce by nebylo fakticky přezkoumatelné ani za situace, kdy by si před rozhodnutím nevyžádal souhlas České národní banky, neboť i za tohoto stavu by byl správce jednající jménem banky jedinou osobou, oprávněnou jménem banky o přezkum požádat.

Přitom, jak uvedl Ústavní soud ve shora uvedeném usnesení, cituje rozsudek, Evropského soudu pro lidská práva ve věci Mellachen a spol., opatření směřující k omezení či zasahování do práv akcionáře - a takovým opatřením nucená správa nepochybně je - „musí vést ke spravedlivé rovnováze mezi požadavky obecného zájmu a imperativy na ochranu základních práv jednotlivce. Musí tedy existovat rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným účelem.“ Této zásadě by stav naprosté nepřezkoumatelnosti postupu správce při rozhodování v působnosti valné hromady neodpovídal.

Pokud jde o vyznačení snížení jmenovité hodnoty akcií na listinných akciích společnosti, dovolací soud uzavřel, že nejde o rozhodnutí správce v působnosti valné hromady, ale o provádění rozhodnutí o snížení základního jmění, které je jedním z úkonů směřujících k realizaci rozhodnutí o snížení základního jmění. Postup při vyznačení nižší jmenovité hodnoty na předložených listinných akciích upravuje ustanovení § 213a odst. 2 obch. zák. bez jakékoliv vazby na rozhodování valné hromady. Stanovení pravidel tohoto postupu je jedním z opatření směřujících k ochraně třetích osob, a proto je obchodní zákoník nečiní závislým na rozhodování valné hromady či jiného orgánu společnosti, ale určuje je kogentním ustanovením. Zákonnost postupu správce při aplikaci ustanovení § 213a odst. 2 obch. zák. proto nelze přezkoumávat podle ustanovení § 183 obch. zák. (neboť nejde o zkoumání platnosti usnesení valné hromady), ale pouze z toho hlediska, zda správce splnil povinnost stanovenou mu obchodním zákoníkem.

Rozsudek odvolacího soudu je tedy nesprávný, a proto jej dovolací soud podle ustanovení § 243b odst. 1 a 2 o. s. ř. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V této souvislosti však je třeba uvést, že případná nezákonnost postupu správce při vyznačení nižší jmenovité hodnoty akcií nemá vliv na to, že akcie - poté, co došlo k zápisu snížení základního jmění do obchodního rejstříku - mají jmenovitou hodnotu odpovídající tomuto snížení.